

TÜRÜK
Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2014 Yıl:2, Sayı:4
Sayfa:161-170

ISSN: 2147-8872

ÜSKÜP'TE, YAHYA KEMÂL BEYATLI'NIN ANNESİ MERHUM NÂKIYE HANIM'A AİT OLMASI KUVVETLE MUHTEMEL OLAN MEZAR TAŞI

Ertuğrul Karakuş*

ÖZET

Yaha Kemâl Beyatlı, Üsküp'te doğmuş ve o döneminin uhrevî ortamında kişiliği ve hayat görüşü şekillenmiş bir şairdir. Bu şekillenmede etkili olan en önemli unsur, kendisinin de anılarında vurguladığı gibi, annesi Nâkiye Hanım'dır.

Çektiği büyük sıkıntılar sonucunda genç yaşta 1897 yılında vefat eden Nâkiye Hanım, çok sevdiği Üsküp'te İsa Bey Camisi hazîresinde toprağa verilir. Nâkiye Hanım'ın mezar taşı, 1960'lı yıllarda bilinmeyen bir nedenle bilinmeyen bir şekilde yok edilir. Bazı girişimlere rağmen mezar taşının orijinali bulunamaz. 2014 yılının mart ayında, Makedonya'da görevli Türkologların katkısıyla, mezar yerinin unutulmaması için bir mezar taşı hazırlanır ve dikilir.

İsa Bey Camisi avlusunun arka kısmında, taş yığınları arasına gelişigüzel bir şekilde atılmış, üst ve alt kısımları büyük zarar görmüş olan bir bayan mezar taşı dikkat çekmektedir. Tarih ve isim bölümü yok olmasına rağmen mezar taşının kitâbesinde mevcut olan bilgiler, bizde şüphe bırakmayacak derecede bu taşın Nâkiye Hanım'a ait olduğu fikrini uyandırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemâl, Nâkiye Hanım, Üsküp

IN SKOPJE, PROBABLE BELONGING TO YAHYA KEMAL'S MOTHER NÂKIYE HANIM TOMBSTONE

ABSTRACT

Yahya Kemal Beyatli was born in Skopje and is a poet whose character and world view was shaped in a spiritual atmosphere. The most

* Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Öğretim Üyesi, ekarakus7984@hotmail.com

important factor in developing his character, as he mentions in his memories, is his mother Nakiye Hanım.

Having suffered too much, Nakiye Hanım died in 1897 in her early ages and was buried in the compound of Isa Bey Mosque in Skopje. Her tombstone disappeared in 1960s with an unknown reason and way and the original tombstone hadn't been found despite some actions taken. In March 2014, with the initiative of turcologists who are in duty in Macedonia, a new tombstone was prepared and put in the graveyard so that her grave place is not forgotten.

At the backyard of Isa Bey Mosque, a tombstone thrown randomly in the bunch of other stones was noticed. It was a tombstone of a woman. The upper and lower parts of the tombstone were damaged. Although the date and the name of the tombstone are not visible, the other written data has strong evidence that it is the tombstone of Nakiye Hanım.

Keywords: Yahya Kemal, Nâkiye Hanım, Skopje

Giriş.

Yahya Kemâl Beyatlı'nın tarih, toplum ve millî bilincinin oluşmasında, özellikle de şiir muhtevasında, genel olarak Üsküp'te geçen yıllarının, özel olarak da annesi Nâkiye Hanım'ın etkisi büyüktür. Hem de şairin eserlerine kadar tesir edecek böyle bir ilişki, bütün edebiyat tarihimizde çok az görülür bir mahiyettedir. Bu durum, Yahya Kemâl'in hayatıyla ilgili ayrıntılı bir çalışma yapan Kâzım Yetiş tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

“Bütün edebiyat tarihimiz içerisinde Şinasî ve Abdülhak Hâmit'e kadar bir edebî şahsiyetin, annesi ile ilişkinin veya annesine ait duygularının kaleme döküldüğünün başka bir örneğine hemen hemen hiç sahip olmadığımızı söylemek yanlış değildir kanaatindeyim. Şinasî'nin Paris'ten annesine yazdığı samimî bir mektup o dönemin gazetelerinde tartışma konusu olmuştur. Abdülhak Hâmit, Meşhur Validem adlı eserini yazmıştır. Fakat böylesi bir ilgi ve sanatı üzerinde böyle bir etki onda da söz konusu değildir. Bu konuda belki Yahya Kemal'e en yakın şahsiyet Ahmet Haşim olabilir. Şi'r-i Kamer'de annesinin hastalığı ve ölümü önemli bir şekilde yer alır. Bununla beraber ne andıklarımız ne de daha sonraki hemen hiçbir şairimizde anne ile oğul arasında böylesi bir ilişki bize intikal etmiş değildir. Bunun için de Yahya Kemâl'in şiirinde 'anne' olmadık zamanlarda karşımıza çıkacak ve onun bizi arayıp bulmasında, bizi terennüm etmesinde bu anne etkili olacaktır.”¹

Gerçekten de Yahya Kemâl'in medeniyetimizi bilen ve son derece etkili bir şekilde anlatan bir şair olmasında annesi Nâkiye Hanım'ın etkisi büyüktür. İşte bunun için Yahya Kemâl, anılarında annesine büyük bir yer verir. Öncelikle annesinin geldiği yer hakkında bilgiler verir:

¹ Kâzım YETİŞ, Yahya Kemal 1-Hayati, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2006, 2. Baskı, s. 48-49.

“Annem Nakiye Hanım, Leskofçalı Dilâver Bey'in ve İvranyalı Âdile Hanımın üç kızının en büyüğü idi. İvranya'dan Üsküb'e hicret edildiği zaman annem on üç yaşında imiş. 1883 de ilk ve son izdivâcı olarak, babamla evlenmiş, 1884 de ben doğmuşum.”²

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi Nâkiye Hanım, bugün Sırbistan sınırları içerisinde göç eden bir aileye mensuptur ve bir muhacirdir. Meşhur divan şairimiz Leskofçalı Galib Bey de Nâkiye Hanım'ın babası Dilâver Bey'in kardeşidir. Yani mezkur divan şairimiz, Yahya Kemal'in annesinin amcasıdır.³ Yahya Kemal hatıralarında, annesinin fiziksel bazı özellikleri ve kişiliğiyle ilgili bilgiler de verir:

“Hatırlayabildiğim kadar, annem orta boylu idi. Kumraldı; semizliğe meyyal bir bünyedeydi. Çok hisli ve asabiydi. Okumak ve yazmak bilmezdi. Çok kuvvetli mûtekıddi. Beş vakit namazını kılardı. Vekar ve haysiyet bahsinde müfrit bir derecede hassasdı. Rencîdeliklerini onulmaz yaralar gibi saklardı. Babası olan büyük babam Dilâver Bey'i ve akrabasını tanımadım. Lâkin iyi tanıdığım anasına ve hemşirelerine hiç bir suretle benzemiyordu. Babamla on iki sene kadar iyi bir hayat geçirmişti. Bu müddet içinde, en büyük ıztırapları huysuz ve yüreksiz bir kadın olan annesinden ve son derece kıskanç ve menfaatperest olan hemşirelerinden geliyordu. Lâkin 1895 den sonra babam kötüleştii. Onun yüzünden bedbaht ve müteverrim oldu. İki sene sonra da öldü. Annem marazî bir derecede titiz ve temizdi. Beş vakit abdestinden başka her gün defalarca elini yüzünü yıkardı. Benim ve kardeşimin mektep veya sokak dönüşü kirliliklerimiz yüzünden içlenirdi, bizi, yıkayıp temizleyinceye kadar rahat etmezdi. Hizmetçilerin temizliği bahsinde de saatlerce üzülür, dururdu...”⁴

Bu ifadelerden Nâkiye Hanım'ın ne kadar hassas ve titiz bir kadın olduğu anlaşılmaktadır. Bu özelliklere sahip olmasında annesi ve kız kardeşlerinin karakter özelliklerinin etkili olduğu görülmektedir.

Nâkiye Hanım'ın bütün bu hassas yapısıyla, kocası eski Üsküb Belediye Reisi İbrahim Naci Bey'in bazı özellikleri birleşince birçok olumsuz durum ortaya çıkar:

“...Bir çok Türk anneleri gibi kocasının akşamcılığından mânen ve maddeten bedbahttı. Kocasının bu hâline mütevekkilen onun akşamları içeceği kadar içkiyi karşısında içmesini ve öyle yemek yemesini isterdi. On iki yaşına kadar, babamın zaman zaman aile hayatına girdiğini, her akşam içkisini biz (im) yanımızda içtiğini hatırlıyorum...”⁵

Yahya Kemal'in babası İbrahim Naci Bey'in bu içkiye düşkünlüğü, zaten çok hassas ve titiz olan annesini ileri derecede rahatsız edecektir. Ancak Nâkiye Hanım için sonun başlangıcı asıl İbrahim Naci Bey'in Selânik'e gitme kararıyla başlayacaktır:

² Yahya Kemâl, Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2008, 5. Baskı, s. 3.

³ Nihad Sami Banarlı, Yahya Kemâl'in Hatıraları, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1997, 2. Baskı, s. 16.

⁴ Yahya Kemâl, age. s. 3-4.

⁵ Yahya Kemâl, age. s. 4.

“...Lâkin ondan sonra, tâyin edemediğim sebepler yüzünden, babam, ikide birde Selânik’e gider gelir oldu. Annem babamın bu hâlimden şiddetle muztarıptı. Nihayet bu Selânik’e gidip gelişler ailemizi esâsından yıkan bir karar doğurdu. Babam Üsküb’de yaşamak istemiyordu. Selânik’e gitmek, orada bir me’mûriyet almak, orada medenî bir insan gibi yaşamak, hâsılı oraya yerleşmek istiyordu. Tesalya Muhârebesi’nin başladığı bahardı. Babam’ın Üsküb’ü terk etmek ve Selânik’e gidip yerleşmek bakında verdiği karar âilemiz arasında bir bomba gibi patladı. Annem Üsküb’den, evinden, eşyasından, güç belâ ile kurduğu yuvasından ayrılmak istemiyordu. Bu karâra karşı isyan etti. Lâkin fâidesi olmadı. Babam, karârını merhametsiz bir kalble icrâ etti. Annemin çehizlik eşyasını hamallarla tellallar çarşısına gönderdi, haraç, mezad, sattırdı. Bu darbe, annemi yatağa serdi...”⁶

Ev eşyasının “tellallar çarşısında” ve “haraç, mezad” satılması, ayrıca çok sevdiği Üsküp’ten ayrılık, nihayetinde Nâkiye Hanım’ı genç yaşında verem hastalığıyla tanıştıracaktır.

“Hâsılı eşyamız satıldı. Annem hasta yatıyordu. Doktorlar muâyene ettiler. Müteverrim olduğunu söylediler. Babam bu sebebi Selânik’e gitmek için muzâaf bir sebep olarak gösterdi; çünkü Selânik’de Jack Paşa gibi mâruf ve mütehassıs doktorlar vardı. Annemi kurtarabilirlerdi. Babam bizden önce Selânik’e gitmişti. Nihâyet bir Nisan günü annem, ben, kardeşim Reşad, pek küçük yaşda olan hemşîrem Rukiye, şimdi ismini unuttuğum bir arap halayık, bir de refakatimize verilen Ali Zaîm, Üsküb’den ayrıldık. Ayrılışımız fecî’ oldu. Annem Üsküb’ü bütün kalbiyle seviyordu. Orada ölmek, orada, Îsâ Bey mezarlığında, babası Dilâver Bey’in yanında gömülmek istiyordu. Üsküb onun nazarında tam bir müslüman şehriydi. Selânik ise, bilâkis, yahudi ve gâvurla karışık bir ağyar diyarı idi. Oraya gitmekden teşe’üm ediyordu. Üsküb’den ayrılışımız fecî’ oldu. Selânik tirenine göz yaşları içinde bindik”⁷

Görüldüğü gibi İbrahim Naci Bey, bu verem hastalığını bile Selânik’e gitmek için bir fırsat olarak değerlendirmiştir.

Burada dikkat çekici bir husus da Nâkiye Hanım’ın Üsküp ve Selânik şehirlerine bakışındaki farklılıktır. Onun için Üsküp tam bir “...tam bir müslüman şehri...”, Selânik ise “...yahudi ve gâvurla karışık bir ağyar diyarı...”dır.

Nitekim Nâkiye Hanım Selânik’te daha da kötüleşir ve Üsküp’e getirilir. Yahya Kemâl, “karaağaçlar altında”ki evlerinde annesini daha da kötüleşmiş bir vaziyette ölüm döşeğinde bulur. Nihayet annesinin vefatını rüyasında gören Yahya Kemâl, uyandığında annesinin hakikatte de vefat ettiğini görür. Annesine çok bağlı olan şair için bu tam bir yıkım olur. İntihar etmeyi bile düşünür. Cenaze, Üsküp’te İsa Bey camisinin hazîresine, Nâkiye Hanım’ın babası Dilâver Bey’in kabri yanına defnedilir. Şâir, defin esnasında yaşananları şöyle anlatır:

⁶ Yahya Kemâl, age. s. 4.

⁷ Yahya Kemâl, age. s. 5.

“Nihayet İsa Bey Câmii’ne vardık. Annemin tabutunu musallaya koydular. Zannedersem o gün Cuma idi, Cuma namazı kılındı; cenaze namazı da kılındı. Mezarlığa doğru gittik. Ben, akrabamızdan Humbaracı Yaşar Bey’in elinden tutmuştum. Yaşar Bey, Gaazi İsa Bey Câmii’nin mütevellisi ve vâkıfının ahfâdındandı; annemi ailemize ait bir câmie bıraktığımız için hafif (ve) uhrevî bir teselli hissediyordum. Mezarın kazılması, defin, örtülme, Kur’an, duâ, her şey bitti. Mezarlıktan ayrılırken içimdeki acının cehennemi ateşini bir daha duydum. Bu defa bol gözyaşlarıyla Yaşar Bey’in elinden tutarak ayrıldım. Oradan derhal birâderimle beraber bir arabaya bindirdiler. Yaşar Bey’in oğulları Emin Bey ve Ekrem Bey’le beraber, doğru Yaşar Bey’in Butel çiftliğine gönderdiler.”⁸

1868 yılında dünyaya gelen ve 1897 yılında oldukça genç bir yaşta vefat eden, Yahya Kemâl’in kişiliğinde ve şiir muhtevasında önemli bir tesir bırakan Nâkiye Hanım’ın mezar taşı, 1960’lı yılların başına kadar yerindedir. Ancak daha sonra bilinmeyen bir nedenle ve bilinmeyen kişilerce taş yok edilmiştir.

Bu durumdan daha vahîm olarak, mezar taşının yeri de yıllar geçtikçe daha çok unutulmaya meyyal bir hâl almıştır. Bu unutulma tehlikesini engellemek amacıyla; 2014 yılının 30 Mart günü, Yunus Emre Enstitüsü Türkoloji Projesi kapsamında Makedonya’da görevlendirilen Türkologların girişim ve maddî destekleriyle, birçok kişinin görüşü alınarak hazırlanan bir mezar taşı dikilmiştir. Yer tespitinde, küçük yaşta iken bu hazîre ve mezar taşlarının yakınında bulunan kişilerin bilgisine başvurulmuştur.

Şekil 1: Üsküplü büyük Türk şairi Yahya Kemal Beyatlı’nın annesi muhterem Nâkiye Hanım’ın yaklaşık 50 yıldır kayıp olan mezar taşı yerine 30.04.2014 tarihinde dikilen mezar taşı.

⁸ Yahya Kemâl, age. s. 9-10.

İsa Bey Camisi haziresinde yok olan mezar taşları, şüphesiz sadece Nâkiye Hanım ve babası Dilâver Bey'in mezar taşları değildir. Bunlarla birlikte birçok mezar taşı da yok olmuştur.⁹

Çeşitli nedenlerle parçalanan ve yok olan mezar taşlarının yanında, cami çevresinde yapılan çevre düzenlemelerinde birçok mezar taşı parçasının da malzeme olarak kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 2: İsa Bey Camisi'nin bahçe düzenlemesinde kullanılan mezar taşı parçaları.

⁹ Bu konuyla ilgili olarak bkz. Ekrem Hakkı Ayverdi vd., *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri* (Yugoslavya 3. Kitap), İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2000, 2. Baskı, s. 238. Ayrıca bkz. Lidiya Kumbaracı Bogoyeviç, *Üsküp'te Osmanlı Mimârî Eserleri*, (Çev. Suat Engüllü), Mas Matbaacılık, İstanbul 2008, s. 94-100.

Bu uygulama, mezar taşlarının okunmasını ve tespit edilmesini imkânsız hâle getirmektedir.

Araştırmalarımız sırasında rastladığımız yerinden sökülmüş ve baş ve alt kısmından zarar görmüş olan bir mezar taşının üzerinde yer alan ifadeler, bizde bu taşın Nâkiye Hanım'a ait orijinal mezar taşı olduğu kanaatini güçlü bir şekilde uyandırmıştır.

İsa Bey Camisi avlusunun arka kısmında, taş yığınları arasına gelişigüzel bir şekilde atılmış olan bu süslü bayan mezar taşının, tarih ve isim bölümünü de içeren alt kısmı maalesef kırılmış ve kaybolmuştur. Ancak özellikle taşın kitâbesinde yer alan Osmanlı Türkçesiyle yazılmış kafiyeli ifadelerde mevcut olan bilgiler, bize büyük ölçüde Nâkiye Hanım'ın hayat hikâyesini hatırlatmıştır.¹⁰ Taş ve kitâbesi şu şekildedir:

Şekil 3: Nâkiye Hanım'a ait olması kuvvetle muhtemel olan mezar taşı.

¹⁰ Makale başlığında “kuvvetle muhtemel” ifadesini kullanmamızın nedeni, mezar taşındaki isim ve tarih bölümünün bulunmamasıdır. Ancak taşın kitâbe bölümünde mevcut olan bilgiler, bizce bu mezar taşının Nâkiye Hanım'a ait olduğu konusunda şüphe bırakmamaktadır.

YERİ	Üsküp İsa Bey Camisi Haziresi
DURUMU	Baş kısmı ile tarih ve isim kısmının içerisinde bulunduğu alt kısmı kırılmış olup mevcut değildir.
TESPİT TARİHİ	01.10.2014
KİTÂBESİ	<p><i>“Âh mine’l-mevt!</i></p> <p><i>Ağlasun bu hâlîme dünyada heb insân olan</i></p> <p><i>Hâlîmi kılsun tasavvur sâhib-i iz’ân olan</i></p> <p><i>Selânik’den ben âkıbet geldim bu semte çâresiz</i></p> <p><i>Pek acır bu mevtîme kalbinde az îmân olan</i></p> <p><i>Emr-i Hakk’la sevdiğim evlâdımı bıraktım yetîm</i></p> <p><i>Mevtimin hâlînde anlardır bana giryân olan</i></p> <p><i>Üsküb toprağına cismim karışdı âkıbet</i></p> <p><i>.....bu imiş fermân olan</i></p> <p><i>.....”</i></p>

Merhum Nâkıye Hanım’ın Yahya Kemal’in anılarına da akseden kısa ve hüzünlü hayatı mâlumdur. Mezar taşında yer alan ifadeler, sanki bu hazin hayat hikâyesine işaret etmektedir.

Burada asıl kilit nokta “*Selânik’den ben âkıbet geldim bu semte çâresiz*” ve “*Üsküb toprağına cismim karışdı âkıbet*” mısralarıdır. Bilindiği gibi Yahya Kemal’in babasının aileyi Selânik’e götürme arzusuna Nâkıye Hanım karşı çıkmaktadır. Çünkü Nâkıye Hanım Üsküp’ü çok sevmekte ve tam bir Müslüman şehri olarak görmektedir. Selânik’le ilgili olarak ise tam tersi bir kanaate sahiptir. Üsküp’ten ayrılık ve Selânik’e göç, Nâkıye Hanım’ın hastalığının son derece ilerlemesine neden olur ve “*çâresiz*” Üsküp’e ölümcül ve ilerlemiş bir hastalıkla dönmek zorunda kalır. Çok geçmeden genç yaşta Üsküp’te dünyasını değiştiren Nâkıye Hanım, “*Üsküb toprağına cismim karışdı âkıbet*” mısrasında da anlatıldığı gibi çok sevdiği Üsküp toprağına, İsa Bey Camisi hazîresine defnedilir.

Bir başka önemli nokta da “*Pek acır bu mevtime kalbinde az îmân olan*” ve “*Emr-i Hakk’la sevdiğim evlâdımı bıraktım yetim*”¹¹ mısralarıdır. Nâkıye Hanım vefat ettiğinde en büyüğü Yahya kemal olan 3 çocuğu yetim bırakmıştır. Ancak Yahya Kemal’in annesine olan bağlılığı özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Yahya Kemâl, annesinin ölümü üzerine duyduğu acıyı şu cümlelerle tasvîr eder:

“*Müthiş bir çılgılla annemin yatağına atılmak istedim. (oradakiler) beni susturmağa çalışarak, uzaklaştırdılar. Tâ karşıda (büyük annemin) evine kadar götürdüler. Aradan yarım saat geçti. Büyük annem, teyzelerim, üç ailenin çocukları, (felâketimize) şitâp eden âile dostları kadınlardan ağlaşan, sızlaşan (bir kalabalık) ortasında kaldık. Annem ölmüştü. Çıldırılmış bir haldeydim. O (anda ölmek), intihar etmek istiyordum. Bu müthiş yokluğa, bu derin acıya tahammül edemiyordum. Bir deliyi tutar gibi, sınıksız tutuyorlardı; yüzümü, gözümü yıkıyorlardı. Heyhat ki ıztırâbım durmuyordu. Kocakarılar, ağlarsam annemin ruhu çok muztarip olacağını halbuki annemin istirahat ettiğini, cennette hepimizin birbirimize kavuşarak, mes’ûdâne bir hayat geçireceğimizi, artık orada hiç bir zaman ölmeyeceğimizi, annemin bizi yakında cennette beklediğini söylüyorlardı. Bu teselliden biraz avunuyordum; lâkin birkaç dakika sonra kalbimin şifâ bulmaz üzüntüsü tekrar bir alev gibi parlıyordu. Annem gibi ölmek, hemen ona kavuşmak istiyordum. İntihar vâsıtalarının ne olduğunu düşünüyordum. ıztırâbım orada toplanan herkesi sarmıştı. Hepsi de beni görerek daha fazla ağlaşıyordu....*”¹²

Mezar taşı kitâbesi üzerinde yer alan mısralardaki ifadeler bizi, adeta Yahya Kemâl’in annesini kaybettiği ve büyük bir içtenlikle tasvîr ettiği o hüznü güne götürmektedir.

Hem Üsküplü büyük Türk şairi Yahya Kemâl Beyatlı’nın hem de onun şahsî ve edebî yönünün gelişmesinde bu derece mühim bir yere sahip olan rahmetli Nâkıye Hanım’ın ruhlarının daha huzurlu olması için, bu mezar taşının da muhtemel bir zarara uğramadan yerine dikilmesi ve korunması gerektiği kanaatindeyiz.

SONUÇ

Türk edebiyatının en önemli şairleri arasında yer alan Yahya Kemâl’in annesi Nâkıye Hanım’la olan bağı, onun hem dünya görüşünde, hem şiir muhtevasında, hem de Türkçe sevgisinde kuvvetli bir şekilde kendisini gösterir. Denebilir ki Yahya Kemâl’in şiiri, çok sevdiği “Müslüman Üsküp”ün uhrevî ortamının anne sevgisiyle yoğun bir şekilde yoğrulmasıyla teşekkül eden bir ruh hâlinin terennümleriyle doludur.

Yahya Kemâl; Üsküp’ün ezan seslerini de, devlete ve millete bağlılığı da, Türkçeyi ağızda anne sütü saymayı da Nâkıye Hanım’la özümseyip öğrenmiştir. İşte tam bu nedenledir

¹¹ Burada “yetim” kelimesinin kullanılması, günümüzde Türkiye Türkçesindeki kullanımıyla düşünülmemelidir. Burada bu mezar taşının Osmanlı Devleti döneminde, Osmanlı Türkçesiyle ve Üsküp’te yazılmış olduğunu unutmamalıyız. Üsküp’te birçok yaşlı insana yönelttiğimiz “Annesi ölmüş çocuğa ne denir?” sorusuna daima “Yetim denir.” cevabını almamız dikkat çekicidir. Ancak bu kişiler, “öksüz” kelimesini bizim söylememizle hatırlamalarına ve bu kelimeyi bilmelerine rağmen, hem annesi hem de babası ölen çocuk için öncelikle “yetim” kelimesinin kullanıldığını vurgulamışlardır.

¹² Yahya Kemâl, age. s. 8-9.

ki, Nâkıye Hanım'la ilgili olan her türden belge ve bilgi, Türk edebiyat tarihinde mühim bir yere sahiptir.

Hatıralarında annesinin bir resmine bile sahip olmamasından dolayı duyduğu üzüntüyü dile getiren Yahya Kemâl'in, annesinin mezar taşını ne denli önemseydiğini tahmin etmek güç değildir. Yahya Kemâl'in vefat ettiği dönemde, hem Yahya Kemâl'in dedesi Dilaver Bey'in hem de annesi Nâkıye Hanım'ın Üsküp İsa Bey Camisi hazîresindeki mezar taşları yerindeydi. Fakat şairin vefatından yaklaşık beş yıl sonra, çevrelerindeki birçok kitâbeli mezar taşıyla birlikte, edebiyat tarihi açısından önem taşıyan bu mezar taşları da zarar görmüş ve âkıbeti bilinmeyecek bir şekilde yerlerinden çıkarılmıştır. Bu taşlardan büyük bir kısmı, bilinmeyen bir şekilde cami hazîresinden tamamen uzaklaştırılmış, bir kısmı ise çevre düzenlemesi yapılırken ya duvarlara ya da yerlere beton dökmek suretiyle monte edilmiştir. Ancak yerlerinden söküldüğü hâlde çevre düzenlemesinde kullanılmayan bazı kitâbeli mezar taşlarının, caminin arka kısmında gelişigüzel bir şekilde üst üste dizildiği görülmektedir. Bu taşlar arasında, baş ve alt kısmı kopmuş olan, fakat yazılı kısmın önemli bilgiler içeren büyük bir kısmı hâlâ okunabilen "bir bayan mezar taşı" dikkat çekmektedir. Bu mezar taşın üzerine şiir şeklinde yazılmış olan bilgiler okuyana, Yahya Kemâl'in hâtıralarında ayrıntılı bir şekilde anlattığı Nâkıye Hanım'ın Selânik-Üsküp arasındaki hazîn sergüzeştini hatırlatır. Maalesef, bu değerli mezar taşının isim ve ölüm tarihi yazılı olan kısmı, İsa Bey Camisi hazîresinde vaktiyle gerçekleşen tahribattan payını alıp kaybolmuş ve bütün aramalara rağmen bulunamamıştır.

Bizce içerisinde yer alan bilgilerden, Yahya Kemâl'in annesi Nâkıye Hanım'a ait olması şüphe bırakmayacak derecede kat'i olan ve şairin annesinden kalan en önemli hatıra sayılabilecek bu mezar taşı, hak ettiği ilgiyi ve korumayı görmelidir. Bu koruma da, bu değerli taşın ya yerine yeniden dikilmesi ya da Üsküp'te açılması muhtemel olan bir Yahya Kemâl müzesine konulmasıyla sağlanabilir.

KAYNAKLAR

1. AYVERDİ, Ekrem Hakkı vd., *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri (Yugoslavya 3. Kitap)*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 2000, 2. Baskı, s. 238..
2. BANARLI, Nihad Sami, *Yahya Kemâl'in Hatıraları*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1997, 2. Baskı.
3. KEMÂL, Yahya. *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasî ve Edebî Hatıralarım*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2008, 5. Baskı.
4. KUMBARACI BOGOYEVİÇ, Lidiya, *Üsküp'te Osmanlı Mimarî Eserleri*, (Çev. Suat Engüllü), Mas Matbaacılık, İstanbul 2008, s. 94-100
5. YETİŞ, Kâzım, *Yahya Kemal 1-Hayati*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 2006, 2. Baskı.